

LEHEN ZATIA

Oihala altxatzean; joka-lekua beltz beltza dago. Entzuten da kadera bat erortzen. Segidan urrunetik emazte bat oihuz.

Denbora: Bizi giren egun hautan.

AMA — JEAN-PIERRE

AMA.—Ohoiak? Ohoiak etxean? (mintzoa hobeki aditzen da). Nor da hor? (eta ilunpean ama sartzen da sakelako argi bat eskuan (lampe électrique) eta argia harat eta hunat ibiltzen du, xekatuz norbait ba den barne hortan). Badea norbait? Nor da hor? (eta orduan gizon boz ezti bat aditzen da).

JEAN-PIERRE.—Ni! (Amaren argiak erakusterat emaiten du gizon ixter bat).

AMA.—Nor ni?

J. P.—Jean-Pierre.

AMA.—Nungo Jean-Pierre?

J. P.—Iholdi Urberokoa.

AMA.—Iholdi zointakoa?

J. P.—Urberokoa.

(Argia beti mugitzen da. Batean ikus ditake mutikoaren iterra gero zangoak, atorra, arpegia, besoa; beti argiak hetsiak daudelarik. Ageri da garbiki ohetik ateratu bat dela, atorra du bakarrik soinean, galtzak beso gainean eta oinetakoak bi eskuetako erhie z atxikitzen ditu).

AMA.—Eta zer ari haiz tenore huntan gure jateko salan?

J. P.—Etixerat nindoan.

AMA.—Galdatzen diat zer ari hintzan...

J. P.—Ez dut deus gaizkirik egin!

AMA.—Hori gero ikusiko! Hirugarren aldikotz, galdatzen diat zer ari haizen barne huntan?

J. P.—Maritxu-ren lagun bat naiz. (Argi haundia pizten da. Jateko-sala bat, ongi apaindua. Mutikoa ikaraz dago; amak aldiz mokoia zorrotx).

AMA.—Maritxuren laguna haizela eta, gero zer? Ez duk hori arrazoin bat goizeko lauak eta erditan gure jateko salaren erdian izaiteko, eta oraino, erdi buluzirik... Ala zer? Maritxuren ganbaran ote hintzan?

J. P.—Ez... ba...

AMA.—Bai ala ez?

J. P.—Bai.

AMA.—Eta zer haiz Maritxurekin etzan?

J. P.—Ez!

AMA.—Zendako haiz beraz erdi buluzia?

J. P.—Berotua nintzan!

AMA.—Berotua delarik atorra kentzen duk eta ez galtzak!

J. P.—Hola gertatu da...

AMA.—Bai, hola gertatu duk... Bainan jakin-zak, puttil, ez zaukala berriz holakorik gertatuko, gure etxean segurik!

J. P.—Ongi da.

AMA.—Zer ongi dela? Hik egin dukana segurik ez duk ongi. Eta ez zakala uste izan hola pasatuko dela gertakari hau!

J. P.—Presatua naiz. Nere ait'amek goizik iratzartzeko usaia dute. Ez banute ohean atxemaiten, asaldatuko dira... Joan behar dut.

AMA.—Nere etxean holakorik gerta zitaikela! Nere alabarekin; ezagutzen ere ez dutan mutiko bat bazagola... ni Santa Katalina-ri otoiitzean ari mintzelarik... Izan ote ditake holakorik? Ez duk deus erraiten... Mintza hadi...

J. P.—Ez dakit zer erran...

AMA.—Zer adin duk?

- J. P.—Hogoi urte...
- AMA.—Hogoi urteko mutikoak ez dituk armadan?
- J. P.—Erreformatua naiz.
- AMA.—Eta erreformatuak ez zirela nexkatxentzat on... Ez haiz naski hetarik...
- J. P.—Ez dut uste ez...
- AMA.—Aspaldian elgar ezagutzen duzue bederen...
- J. P.—Sei hilabete...
- AMA.—Zer? Sei hilabete? Eta jada... Laster dituzue zuek harat hunatak! Sei hilabeteren buruko etxe sartzea! Biba zuek... ez duk gaizki. Eta... ezkontzeko xedetan haiz?
- J. P.—Noiz nola...
- AMA.—Nere alaba desohoratu ondoan zer huke ihes egin nahi?
- J. P.—Ez dut holakorik erraiten...
- AMA.—Beharrik. Bertzenaz, ikus hitzazke asto beltxarenak! Beztu hadi... Sarri, bezperak ondoan, joanen nuk hire ait'amen solastatzerat.
- J. P.—Hori ez! Otoi ez! Xehatuko naute. Aitak bereziki, bere zintura larruzkoarekin sekulakoak emaiten dauzkit; nere lanetik landa, behiak ez baditut jeitzi nahi. Ez naiz berriz hasiko! (belaunikatzen da amaren aintzinean), bainan otoi ez deus erran etzekoeri...
- AMA.—Xuti hadi! Habil hemendik. Eta hire onetan utz-zak nere alaba bakean... (Galtzak soinean ditu, bainan jalitzean oinetako bat ahanzken du jateko-salan).
- J. P.—Bera da-ta, nere ondotik ibilki... (eta jalitzen da).

AMA

AMA.—Oraiko gazteak, zerbait badira bai! Nun dute burhasoen errespetua? Nun dute Jainkoaren beldurra? Denak larre johanki ote diren?

(Kanpoan, Jean-Pierre-k ez du bere autoa pizten ahal. Bi zalditako autoa intzirinka ari da, pitz et hil).

AMA.—Piztuko ote du bere autoa? Ala, auzo guziak behar ditu iratzar arazi bere auto ozpinarekin?

(Jean-Pierre berriz agertuz).

AMA — JEAN-PIERRE

J. P.—Barkatu bainan autoa ez dezaket nihundik ere pitz. Esku ukaldi bat emaiten ahal ote dautazu? ...aski zinuke gibeletik pusatzea...

AMA.—Nitaz trufatu nahi huke? Zer erranen ditek auzoez, ikusten balin bagituzte? Habil oinez! Eta bakea emak gure etxe inguru hotan!

J. P.—Bi minutaren afera litake...

AMA.—Errana daiat ezetz...!

J. P.—Beraz banoa. Barkatu.

AMA.—Eta ez zakala azantzik egin kanpo hortan!

(Jean-Pierre badoa).

AMA

AMA.—Ikusiak ikusi, zerk atxeman behar nituen orai! Zer kopeta! Eta Maritxu; bere aingeru begiarekin... seroretan eskolan izankita, zer julufria dutan nik hori etxen! Nork erranen zuen... Adituko ditu bereak, geroxago...

BOZ BATZU KANPOAN

ANTTON.—Deusetaz... Sarri arte... Bai, Lapitxuri-n! Seiak irian. Agur! (eta autoa badoa; Antton sartzen da).

AMA — ANTON

ANTTON.—Ez zira ohean (hop), zu?

AMA.—Eta hik Antton, orai duk etxerat sartzeko tenorea? Goizeko bortz orenetan? Nun egona haiz orai arte?

ANTTON.—Besteri jarraiki behar delarik (hop) ez da nahi dena egiten... (hop) Nik nahiko nuen gauerdiko sartu, bainan bertzek... (hop).

AMA.—Xotina ere bildu duk hor gaindi. Ez haiz barurik egona naski...

ANTTON.—Zendako jeikia zira hoin (hop) goizik?

AMA.—Batzu, igandetan berant egoiten direla ohean; ez duk holakorik gertatuko gure etxean! Hemen, goizik hasten dituk harat hunatak. Goizik! Batzu joan, bertzeak heldu... Ba; hola segituz, gustian lo egiten ahalko diuk...

ANTTON.—Zer zen; Jean-Pierre gure etxen?

AMA.—Ezagutzen duk mutiko hori?

ANTTON.—Ba araz. Maritxu-ren eta (hop) ene laguna da.

AMA.—Puttiko ona!

ANTTON.—Nexka guziak (hop) ondotik ditu!

AMA.—Eta hi, nun egona haiz orai arte?

ANTTON.—Oherat banoa! (hop) Ixtantean erranen dauzkitzut gaurko berriak. Bazinaki (hop) zer itzuliak egin ditugun...

AMA.—Hortaz segur nuk. Eta ostatu horietan ere izan haiz?

ANTTON.—Norat nahi duzu joan nadin (hop) ostatuez kanpo? Jantzatzerat? Bai. Bainan jantzategiak bi orenetan hesten dira. Bi orenetan goizeki da sartzeko (hop). Orduan da ta, gaua hasten... pesta hasten. Gero, gero, fiesta, edan ta kantu... kantu ta (hop) ...edan.

AMA.—Beraz moltsak eta gibelak hartu ditek ukaldi bat, gaur ere.

ANTTON.—Gibelak, sarri erranen (hop). Moltsa, orai berean mintzatuko da. Ori. Hutsa da. Arrunt hutsa! (hop). Nintuen guziak xahutu ditut, denak; eta ukan banu gehiago, jakin zazu (hop) bainan guk, beti xuhurki behar baitugu arizan (hop)...

AMA.—Xuhurki? Baduka kopeta? Hiru mila libera eman, eta hori deitzen duka xuhurki artzea gau batentzat? Zer nahi huzke hamar mila libera larunbat arrats guziz?

ANTTON.—Ez nuzke sobera!

AMA.—Ago ixilik otoi, zentzu gabea! Gu, hire adinean, urtean aldi bat jalitzen gintian, eta oraino herriko besta zelarik. Eta orai, jo hunat, jo harat, larunbat, igande, asteart, ortzegun... eta zendako ez egun guziz? Utz eskola bazterrat, utz lana bazterrerat, eta josta eta jantza eta besta egin eta mozkort! Jo aintzina, jo! Zihaurrek geldituko zirezte!

ANTTON.—Zer nahi zinuke (hop) beti etxen egon nadin?

AMA.—Batzu hala egoiten dituk. Bainan badakiat hi, ez haizela hetarik. Hail oherat orai. Lo egizak. Hamar orenetan iratzar araziko haut mezarat joaiteko.

ANTTON.—Ez du balio. Ez naiz bardin mezarat joanen!

AMA.—Mezarat joanen haiz!

ANTTON.—Ez!

AMA.—Erraiten deat baietz!

ANTTON.—Ez du balio kexa zaiten ez naiz mezarat joanen!

AMA.—Debrua nagusitzen hasia duk etxe huntan! (Antton ba-
doa)

AMA

AMA.—Alaba, mutiko tzar batekin galdua... Semea, gaeuz gau, ostatuz ostatu, mozkortua... Seme zaharrena, hiruetarik ho-berena, politika urratsetan sartua. Eta ni, gerla dela medio, goizik alargundua... Nola ukan etxe huntan, denek nahi dugun, bake saindua? (Maritxu agertzen da).

AMA — MARITXU

MARITXU.—Jes, zer dira oihu hok barne huntan... Zendako jei-
kia zira hoin goizik ama? Egin duzu lo?

- AMA.—Bai. Milesker. Eta hik?
- MARITXU.—Nik ere bai, Jainkoari esker. Ez dakit zendako, ez dut aments gaixto bat ere egin... Bizkitartean, usaian... Bainan gaur...
- AMA.—Gaixo aingerua...
- MARITXU.—O bai ama, erraiten ahal duzu... Ohean sartu orduko lokartu naiz eta geroztik bazinaki zer lo goxoa egin dutan...
- AMA.—Eta barda zer tenoretan sartu hintzan? Jantzatzerat joan hintzala erran hatan...
- MARITXU.—Jantzatzerat joana nintzan, bainan ez zen nehor kasik eta segidan etorri naiz etxerat... Antoinette eta Jeanine han utzi ditut... bainan ni, haia, haia, gibelera jin naiz...
- AMA.—Bakarrik?
- MARITXU.—Norekin nahi duzu bada jin nadin?
- AMA.—Nik dakita? Mutiko batekin edo...
- MARITXU.—Bainan ama; zer diozu... ez naiz gero ni Marie-France, nor nahirekin ibiltzeko...
- AMA.—Beraz ongi lo egin dun?
- MARITXU.—Errana dautzut baietz... Bainan zer duzu? Zendako jeikia zira hoin goizik?
- AMA.—Goiztiarra nun ni beti...
- MARITXU.—Badakit. Bainan halere hoin goizik...
- AMA.—Hi ere usaian zortziak arte egoiten haiz ohean. Zer dun egun?
- MARITXU.—Goiz mezarat joan beharra naiz. Gero, lagunduko zaitut bazkariaren apailatzeko nahi baduzu bederen...
- AMA.—Bixtan dun baietz. Segurki, ez dun lana eskas gure etxen, igande goizetan. Mutiko horien oinetakoak ere hor ditun argitzeko.

MARITXU.—Eginen ditut nik.

AMA.—Hementxetako oinetako hau, ez dinat nihundik ere hatxemaiten ahal norena den... Pettan-ena edo Antton-ena... Haugi... hunarat... Hik behar bada erranen datan... Zoinena da? Gure mutiko horiek oinetako beltzak ditine, bainan hunek, hori aire bat badin...

MARITXU.—Antton-ena ditake. Kominione haundikoak, horiak zituen...

AMA.—Kominione haundikoak bai... Bainan hek, Ttotte buhamiari eman ginazkonan... Ez duna hik ezagutzen...?

MARITXU.—Zuk ezagutzen ez duzuna nola ezagut nezake?

AMA.—Bainan hau... ez dun ezagutzen?

MARITXU.—Ez...

AMA.—Matelak gorritu zauzkin... Zendako ote?

MARITXU.—Matelak gorritu, eni? Gaizki ikusten duzu...

AMA.—Norena da oinetako hau?

MARITXU.—Ez dakit!

AMA.—Nun du hunek laguna?

MARITXU.—Ez dakit!

AMA.—Eta ez dun dudatzen norena ditaken?

MARITXU.—Batere...

AMA.—Nik erranen denat.

MARITXU.—Errazu!

AMA.—Oinetako hau Jean-Pierre-ena dun. Ukatuko ote daitan ez dunala ezagutzen Jean-Pierre?

MARITXU.—Jakitea da zoin...

AMA.—Aski erranik badinagu. Mintza gaiten garbiki! Oxtian mutiko bat ikusi dinat hire ganberatik jalitzen... Hortxetako kadera hori ere aurdiki din pasatzean! Horra haren

oinetako bat. Ez haizela nornahirekin jalitzen, nahi dinat... Bainan nahiago niken, ez bahu nehor hire ganberarat sar-arazten! Nun dun amari zor dunan errespetua? Nun dun nexkato gazte batek behar duen zuhurtzia? Aita bizi izan balitz, bi zaflako onak emanen zaizkinan... Ahalgingarria hi!

MARITXU.—Ez nuen ez lehen aldia!

AMA.—Zer? Hemezortzi urte baizik ez izanki eta... jada hola ohartua gauza horiei... Gure ama zenari holako zerbait egin banio, preso ezarriko nintinan edo komenturat igorriko! Jainko maitea! Ez bada nigar egingarri holako bizia...

MARITXU.—Lehenago gorderik egiten ziren gauzak, orai agerianago egiten dira...

AMA.—Ago ixilik. Burua nahasten ari zaitan! Balio zinan bai, zer nahi pagatuz igortzea hiri eskola girixtinorat. Eta ez dun deus erraiten? Ez daitan barkamendu galdatzen ere?

MARITXU.—Barkatu ama!

AMA.—Ez dinat holako barkamendurik eskatzen. Barkamendu galdatzekotz, barkamendu galda zaitan behar den bezala eta ez airerat. Berriz ez hasteko xedearekin .. Zeren, hire onetan mintzo nun gero: sekulan haur bat heldu bazaun, ikusiko dun... Hik, eta nik ere zorigaitzez...

MARITXU.—Pilula ere hor da...!

AMA.—Ez dinat onhartzan nere aintzinean holakorik erran dezanan! Hogoi ta bat urte arte, ez haiz gehiago gauaz jalliko. Hire ganberako ateari behar bezala kasu eginen diotat. Eta erraion Iholdi Urberoko Jean-Pierre'i ez dadin gure etxe ondorat sobera hurbil... asunek xixta bailezaketete!

MARITXU.—Zer bilakatuko naiz Jean-Pierre gabe?

AMA.—Jean-Pierre ezagutu aintzin hintzan neska onest bat!

MARITXU.—Onestasuna bardin zaut neri! Jean-Pierre dut maite!

AMA.—Nexka batek, bere eta familiaren ohorea xekatzen din eta ez bere nahia.

MARITXU.—Ohoreaz; mihi gaixtoak baizik ez dira baliatzen! Ni, Jean-Pierre-n musuek nute asetzen!

AMA.—Ixil hadi; eta bezi goiz mezarat joaiteko! Aski badinat aditurik! Mezatik landa solastatuko gitun...

MARITXU.—Galtzak... ala zaia ezartzen dut?

AMA.—Galtzetan mezarat? Zer erran lezake andere-serorak? Ezarzan zaia urdin bat eta mantalina ez ahantz!

MARITXU.—Kattalin mutzurdinaren ondoan emaiten ahalko naiz... Jendek usteko dute bi ahizpak girela...

AMA.—Erna hadi. Ni ere banian aldatzerat. (Ama jalitzen da eta segidan Pettan sartzen bertze ate batetarik).

MARITXU — PETTAN

PETTAN.—Maritxu, zer du amak hoin kexu...?

MARITXU.—Ez dik balio hiri erraitea; bardin, amaren aldea hartuko duk!

PETTAN.—Ez nun alderdikaria! Mintzatu aintzin gauzen behar bezala pizatzeko usaia badinat. Bainan halere bitxi zaitan ama hoin kexu izaitea. Zer du bada?

MARITXU.—Goizeki jeikitzeak ez dik deus onik!

PETTAN.—Ez dun erran nahi? Bego hortan. Halere pentsatzen dinat zertaz den auzia...

MARITXU.—Jainko ttipi bat bezala mintzo haiz... Ahoz baka-rrik... Bihotza ez duk hunkia...

PETTAN.—Egia dun Maritxu; ez gitun gehiago lehen bezala mintzaten ahal... Gu bien arteko irriak agortu ditun. Bainan hire buru-hausteak ulertzen ditinat. Hik aldiz; erho bantentzat hartzen nun...

MARITXU.—Ez Pettan. Maite hut bihotz guziaz. Bainan konprenitzen ez dutana duk, zendako beti etxetik kanpo haizen, biltzarrez biltzarre, diokalarik Euskal Herriaren ongia dukala xekutzen, hire familia ahantziz.

- PETTAN.—Ez dinat nere familia ahanzten. Bainan populuaren ongia dinat xekasten... Hi, adin gaixtoan haizelakotz, biotzaren goiti-beheitieri haiz plegatzen. Ni, adimenduaren urratsari nun jarraikitzen.
- MARITXU.—Herrian bakarra haiz holakoa. Jende guzia hitaz trufatzen duk.
- PETTAN.—Jendea nitaz trufa dadin berdin zaitan. Galdatzen dutana dun jende horiek zentzu gehiagorekin so egin dezaten beren herriko harat hunateri eta orduan behar bada irri trufak sartuko zaizkoten.
- MARITXU.—Hik senditzen dukana nik ere senditzen diat. Euskal-Herria galtzerat eta hiltzerat doala, ehin aldiz errana daitak. Badakiat hori. Bainan zer egin? Amentsetan ez bizitzekotz?
- PETTAN.—Ez nun amentsetan bizi... Egun oroz hobekiago ikusten dinat Eskual Herriak salbamendu bat baduela...! Bainan hik Maritxu, zerbait egiteko orde nahiago dun geldirik egon eta hi bezala beste askok: horrek din galarazten gure Herria. Hola segituz, ez din balio mugitzea... Galduak gaitun betikotz.
- MARITXU.—Hik eta nik ez diuk bizia bardin ikusten...
- PETTAN.—Hi, bizi molde bati jada lotua haiz. Ni, bizi molde baten xeka nabilan...
- MARITXU.—Ez duk gehiago hirekin mintzatzea ahal. Gainez gain ikusten dituk gure urustasun eta zorigaitzak.
- PETTAN.—Pena hartzen dinat hik hori erraiten... Zueri hurbilago izaiteko nun euskal politikari lotu.
- MARITXU.—Politikan sartuz, gutarik urruntzen haiz. Ez ditek eriek baizik politikaririk egiten...
- PETTAN.—Milesker hire erranez. Behar-bada arrazoin dun. Bainan ez nun hire gogo bereko!
- MARITXU.—Ez diat ikusten zer egiten ahal dugun. Nahi balin baduk mugitu, mugi hadi. Nik badakiat aintzinetik, ez dugula deus egiten ahal!

MARITXU.—Beraz hire ustez beti hola izanen gitun... Gure herrietako nexkatoak joanen ditun sehi, sasoin egiterat, edo munduko ofizio zaharrenaren segitzerat... Mutikoak aldiz: betarrabetarat, baxera ikusterat Lurde edo itsas hegi horietako ostatuetarat; Pariserat edo Ameriketarat... Gure eskal lurrez, emeki, emeki kanpotiarrak jabetuko ditun, gu, gure etxen, arrotz bilakatzuz... Hori onartzen ote dun?

MARITXU.—Errana deat ezetz! Nihauerek ere eskolak bukatu eta, ez diat jakinen zeri lot. Bainan hola duk eta zorigaitzez hola izanen...

PETTAN.—Eta ez dun uste Euskaldun seme alaba eskolatu eta zintzoak ez direla ohartuko gure zauri ikaragarriari? Uste ote dun, beti burua apalduko dugula gure kaltetan ari diren jaun-andereen aintzinean?

MARITXU.—Ez duk nehor gosez hiltzen Euskal Herrian! Nik Jean-Pierre diat maite eta beste guziak bardin zaiztak!

(Ama sartuz).

AMA.—Maritxu! Ernatu nahi dun hortik! Mezarat beranta ukanen diun!

(Eta Maritxu ateratzen da).

PETTAN — AMA

AMA.—Norapeit abian haiz Pettan?

PETTAN.—Bai, ama. Ezpeletarat.

AMA.—Eguerditan gurekin bazkalduko haiz?

PETTAN.—Ez dut uste. Egun guziarentzat banoa.

AMA.—Bainan mutikoa, zer mila sorgin ari haiz hor gaindi? Beti kurri... Ixtantean ez haitugu etxen ikusiko ere... Zer duk bada Ezpeletan?

PETTAN.—Biltzarre bat.

AMA.—Pentsatzen nian bai, ez hintzala pottoka feiriarat joan.

PETTAN.— Preseski harat noa.

AMA.—Eta zer dik hire ofizioak ikusteko Ezpeletako feiria-
rekin?

PETTAN.—Aldi guziz behar ote dautazu galde bera egin? Ez naiz
tratularia. Ez dut pottokarik saltzeko, ez eta dirurik ba-
ten erosteko. Mintzaldi bat behar dut egin...

AMA.—Horra. Pilota punperat jin duk! Politika! Bainan ez ote
duk debruatarat igortzen ahal hire politika tzar hori!

PETTAN.—Politika tzar baten peko balin bagira ere, horrek
ez du erran nahi politika guziak tzarrak direla...

AMA.—Bainan konprenitzen ez dutana duk zendako haizen hi
saltsa horietan sartzen. Bertzek egin dezaten politika edo
nahi duten guzia, eni bardin zaitak. Bainan hik, zer duk?
Zer duk eskas? Ongi irabazten duk, ofizio garbia, astean
berrogei oren; autoa ere baduk... Orroit hadi seme, fran-
gotan, sobera galdatzen duenek denak galtzen dituela!

PETTAN.—Egia erran, ez naiz hain gaizki diren hetarik. Bainan
gaizki diren horiek frangotan ez dakite zer egin beren
enegutarik jalitzeko. Eni da beraz horien laguntzea.

AMA.—Apezari lana kentzen diok.

PETTAN.—Apezak baditu bere egitekoak. Nik ere nereak. Gizo-
nari behar zaio konpreniarazi behar duela gizon bezala
bizi, eta ez beti, arrotz eta etsyai batzuen zerbitzari izan,
beldurraz, ahuleziaz edo ezazolkeriaz.

AMA.—Bainan berriz ere erraiten deat, azkarrenaren legea de-
la hoberena. Hi ez haiz azkarren horren aldekoa... Beldur
nuk. Beldur zerbait gerta zezaikan...!

PETTAN.—Ni ere beldur naiz, zombait aldiz. Bainan Ansaldi-k
dio «sekulan beldurrik ukan ez duen gizona, ez dela gi-
zona».

AMA.—Jendea ez duk gaizki bizi... Ez duk ezagutu hik gure gaztetasuna! Orduan bai, baginian guk zerbaiten erraiteko dretxoa... Orai etxetan argia baduk, ura ere, radioa, telebixta, behi jeizteko tresnak, bokhetaria. Arnoa egun guziz. Gu, urean eta artoan haziak izanak gaituk! Bainan orai ontsa bizi gaituk. Ontsa!

PETTAN.—Arrazoina duzu ama. Zuretzat ez da nehor urusago izaiten ahal. Zuretzat urus ote dira Euskal Herritik, urte baktotxean, joan diren 2.000 gazteak? Urus ote dira lanik ez dutenak? Urus ote dira 150.000 libera zahar baizik irabazten ez duten aita familiakoak? Urus ote dira gure herrietako bortxaz karlos gelditzen direnak? Urus ote dira, gure laborari, ostaler eta komertsantak? Urus ote dira Euskal-Herritik urrundu diren guziak? Eta urus ote dira Euskal Herri beraren maitez preso eta desterruan dagotzinak? Bai ala ez?

AMA.—Buru bero bat haiz?

PETTAN.—Milesker, ama!

AMA.—Bakea behar diuk xekatu. Eta hi eta hire lagunak, bazterren nahasten hasten balin bazirezte, xahu gaituk! Gerla denbora ezagutu bazinute, orainko zuen oiuhu eta furfuriak ixilduko zinituzten!

PETTAN.—Jenerazione baktotxak baditu bere zorigaitzak. Zuen atzoko zauria sendotua balin bada ere; gaurko gure minak ez daki nun aurki bere sendatzailea. Edo izaitekotz: badaki zer behar duen egin sendatzeko, mementoan dituen sendotzaileek ez dezakete gure mina sendo, berak, gero, eri bailaitaizke...

AMA.—Ez diat ongi konprenitzen zer erraiten dukan...

PETTAN.—Ez holakorik erran ama. Ontsa konprenitua duzu. Bainan nahiago zinueke ez konprenitu. Ez da bardin...

AMA.—Hire onetan mintzo nuk... Ez nitek nahi haurkeria bantentzat gure ohorea gal dezakan. Eta sekulan preso sartzzen baihituzte... Zer erran lezakete jendek...? Hago gel-

dirik otoi. Ezkon hadi... Marie-France Harrxilokoa hire ondotik badabilak omen... Bainan uzki biltzarre debru horiek bere gisa.

PETTAN.—Zu orai mezarat bai zoatzi; zer galdatzen dautzu fedeak? Zer galdatzen dautzu karitateak?

AMA.—Otoitza.

PETTAN.—Otoitza behar dela nahi dut. Bainan ez dugu otoitza-rekin bakarrik salbatuko Euskal Herria. Harmak ere behar-ko dira.

AMA.—Ago ixilik Pettan. Burua galtzen ari duk. Uste nuen baino eroagoa haiz oraino! Hemengo jendeak nahiago ditik, norat nahi lekuak hustu, ezinez-eta pixtola eskuan hartu.

PETTAN.—Eta beraz, gure Herria, gure mintzaira, gure odola, gure ohidurak, gure etxeak hil diton onartzen duzu?

AMA.—Ez dakiat.

PETTAN.—Bai ala ez?

AMA.—Ez dakiat. Beldurrak beretzen hasia nik. Aski ikusirik badiat. Eta badakit zer gatik. Antton eta Maritxu-k ere mentsarazten nitek. Hik otoi ez zaitakala oraino bertze bi horiek baino gehiago buru-hauste eman araz!

PETTAN.—Nere hautua egina dut. Eta ez zure nigarrek eta ez jende batzuen trufa zozok ez naute geldi araziko! Monzon-ek diona: «egungo egunean erho behar baita izan, erho ez izaiteko!».

AMA.—Geldi hadi etxen... Oilaxkoa diuk eguerdiko. Goxoki egonen gituk.

PETTAN.—Ez naiz egun eta bazkari goxoen ondotik ibilki... Nik hautatu eta hartu bidea ez da gozokerien bidea. Egun ez bada, bihar, oren latzek idurikatzen naute...

AMA.—Hortakotz bada, behar huke orai berean gelditu. Ordu duk oraino. Emak amor buru berokeria horieri... Politikan galduko haiz. Beldur nuk... Xahu gaituk... Tribunalerat eremanen haute. Gero berriz preso. Gosez hilen haiz...

PETTAN.—Pasionearen ondotik heldu da beti Bazko!

AMA.—Badakiat hori ere. Bainan auzoek lagundu hute? Eta bihar auzoen beharra balin baduk segur haiz lagunduko hutela? Ez! Beraz zendako lagundu nahi dituk? Utz-kik bere gisa...

PETTAN.—Ez ditut bakarrik lagundu nahi. Askatu nahi ditut. Libratu!

AMA.—Erraiok ta Panpalle Haundiari ez denez libro!

PETTAN.—Zoin bitxia ziren. Zure eta nere ikusteko moldeak ez dira gehiago elgarrekin uztartzen ahal. Zurekin solastatzea iduritzen zait denbora galtzea dela. Halere apur bat konprenitzen zaitut eta zuk ni?

AMA.—Apur bat nik ere. (Boza alxatuz). Maritxu! Mezako tenorea diun! (Pettan-i) Beraz bihar arte... Ibil hadi polliki...

PETTAN.—Pasa zazue egun on bat. (Eta jalitzen da). (Maritxu agertzen).

AMA — MARITXU

AMA.—Errana nainan zaia urdina ezartzeko. Ez dinat nahi zaia hori ezar dezanan, goiz mezarat joaiteko. Iduri liken asteart ihauteriko behi lasterretarat abian haizela. Erna hadi, hire beha nagon. (Eta Maritxu jalitzen da). (Ama doa ganberako ate ondoraino. Bertze aldetik Jean-Pierre agertzen da, zango bat intutsik eta xingilika).

AMA — JEAN-PIERRE

JEAN PIERRE.—Zango eskuineko oinetakoa hemen utzi ote dut? (Ama bizkarrez zagon; bet-betan itzultzen da).

AMA.—Hi berriz hemen? Zer duk eskas?

JEAN PIERRE.—Zango eskurineko oinetakoa hemen utzi ote dut?

AMA.—A... oinetakoaren ondotik heldu haiz...

JEAN PIERRE.—Etxeratekoan ohartu naiz... Ez duzu ikusi?

AMA.—Hemen duk bai!

JEAN PIERRE.—Hobe... Pare bat baizik ukanki-ta, lastima izanzen zen... Horrela, denak ontsa pasatzen dira! (Maritxu sartuz).

AMA — JEAN-PIERRE — MARITXU

MARITXU.—Zu jada berriz hemen?

JEAN PIERRE.—Zapetaren ondotik... Zapetaren ondotik bakarrik... (eta erdi lasterka ateratzen da).

MARITXU.—Jean-Pierre (erdi lasterka badoa Jean-Pierre-i buruz).

OIALA

BIGARREN ZATIA

Oihala zabaltzen delarik, Maritxu xoko batean jarririk, irakurtzen ari da. Laster sartzen da Jean Pierre.

Lehen zatiaren joka barne bera.

MARITXU — JEAN-PIERRE

MARITXU.—Zer ari zira hemen?

JEAN PIERRE.—Ama etxen duzu?

MARITXU.—Ez. Auzoan da.

JEAN PIERRE.—Hobe. Banuen beldur bat hura hemen kausi.

MARITXU.—Bainan zer duzu beti erdi beldurrez... Bakar bakarrik naiz. Ez nauzu besarkatzen? (besarkatzen dira).

JEAN PIERRE.—Maritxu, berri txar batekin heldu niz.

MARITXU.—Zer nuzu uzten?

JEAN PIERRE.—Uzten... Ez alderat, bainan...

MARITXU.—Ez nuzu gehiago maite?

JEAN PIERRE.—Ez da hori. Banoa hemendik.

MARITXU.—Eta norat zoaz? Ez ote zira hemen ongi?

JEAN PIERRE.—Sobera ongi, zorigaitzez... Atzo goizean, nagusiak jakinarazi daut, gure lantegian lana eskastu dela eta azkenik sartua bainintzan, erran daut bertze zerbait xekatzeko...

MARITXU.—Nagusi kakola! Eta zer bilakatuko zira orai?

JEAN PIERRE.—Nihaurrek ere ez dakit!

MARITXU.—Eta laborantzan geldituz...

JEAN PIERRE.—Anaia zaharrena da etxeko...

MARITXU.—Beraz...

JEAN PIERRE.—Ez da ehun aterabiderik! Gelditzen zautana da: hemendik joatea!

MARITXU.—Norat joan gogo duzu?

JEAN PIERRE.—Nik dakita... Urruntzekotz, hobe da aski urrun joatea...

MARITXU.—Pariserat ote?

JEAN PIERRE.—Uste dut baietz.

MARITXU.—Beraz neretzat galdua zira!

JEAN PIERRE.—Nolaz?

MARITXU.—Zu Parisen eta ni hemen, nola nahi duzu gure amodioak iraun dezan?

JEAN PIERRE.—Usu idatziko dautzut...

MARITXU.—Idatzi ala tirrit bardin da... Gaixo Jean Pierre! Gaixo ni! Zendako mila sorgin ez da lantegirik gure eskualde hotan... Behar bada hobeki xekatzuz... Bokale edo Tarnosen, .. Paue ere ez da hain urrun azkenian.

JEAN PIERRE.—Beti lan eskasiaren beldurrean bizitzeko? Nahia-go dut, joan behar eta, lana den tokira joan!

MARITXU.—Nitarik urrundu nahi duzu... Ez ahal nauzu sekulan maitatu... bertzenaz hemen nunbait geldi zintazke...

JEAN PIERRE.—Zer uste duzu, nere nahitarat banoala? Otoi, ez holakorik pentsa! Bortxatua naiz bortxatua. Aditzen duzu: Bortxatua!

MARITXU.—Eta noiz abiatuko zira?

JEAN PIERRE.—Laster.

MARITXU.—Joan aintzin ikusten ahalko zaitut bederen?

JEAN PIERRE.—Azken agurraren egitera etorria nintzan...

MARITXU.—Zer? jada. Azken aldikotz ikusten ote zaitut? Jean Pierre. Nere bihotza punpeka ari zait, ene ezpainak zimur-tzen ari zaizkit. Hatsa ez dezaket gehiago har! Jean Pierre nere maitea... Bakarrik utziko ahal nuzu?

JEAN PIERRE.—Ez nautzun holako minik egin nahi... Bainan bizitzako legeak bortitzak dira.

MARITXU.—Eta etzira nagusiaren kontra asarretzen?

JEAN PIERRE.—Ez du balio... Zeren egiteko?

MARITXU.—Ez dakit. Bainan hola segituz gazteria guzia hemen-dik joanen da, ezin biziz...

JEAN PIERRE.—Jinen naiz berriz.

MARITXU.—Bai, erretreta hartu ta, azken egunen iragaitera.

JEAN PIERRE.—Eta zu heldu bazine Pariserat?

MARITXU.—Zer du bada Parisek, denak bere ganat biltzeko? Lanik ez delarik, jo Pariserat. Besta egiteko, jo Pariserat. Teatro ederraren ikusteko, jo Pariserat. Denak Pariseri buruz gaude, ustez eta Parisetik etorriko zaukula salbamendua! Bizkitartean, Parise da aspaldian gure lehen enganatzaila! Ni segurik ez nu Parisek bere aztaparretarat bilduko!

JEAN PIERRE.—Uzten zaitut Maritxu... Parisetik idatziko dautzut karta ttipiño bat nere helbidearekin...

MARITXU.—Parisen galduko zira! Emazteek bilduko zaituzte. Nagusiak zutaz baliatuko dira. Irabazi bezenbat xahutuko duzu. Hiri ustelduak kalte egingen dautzu. Parisen esklabo bilakatuko zira. Parise madarikatua da! Eta zuk halere erranen duzu ongi bizi zirela eta hemengo jende ez jakinek sinetsiko zaituzte!

JEAN PIERRE.—Banoa Maritxu. Zure begitartearen poza ni baitan sartua dago. Ez zaitut sekulan ahantziko...

MARITXU.—Nik segurik ez zaitut ahantziko. Zu izan baitzira nere biziko lehen amodioa.

JEAN PIERRE.—Egian, lehena eta bakarra!

(Besarkatzen dira eta Jean-Pierre badoa, Maritxuk ondotik segitzen duela. Atean geldik gelditzen da apur bat. Antton jalitzen da, ganbara aldetik, txixtua joz, Maritxu aldiz nigarrez ari).

ANTTON — MARITXU

ANTTON.—Zer dun nigarrez?

MARITXU.—Jean Pierre joan zaitak.

ANTTON.—Norat?

MARITXU.—Pariserat.

ANTTON.—Zendako?

MARITXU.—Nagusiak kanpora igorri dik, lanik ez zuelakotz.

ANTTON.—Heren gaindi, ez din bertze zer bait harrapatzen ahal?

MARITXU.—Alabainan, lantegiak ihaurri izanez...

ANTTON.—Eta, noiz joan gogo din?

MARITXU.—Segidan. Azken agurren egitera etorria zian. Bakarrik gelditzen nauk, Antton... bakarrik. Zer bilakatuko nuk?

MARITXU.—Igandetan zer eginen diat? Dantzatzerat ere ez nuk joaiten ahalko...

ANTTON.—Hatzemanen dun bai, bertze norbait!

MARITXU.—Zer derasak? Nik, Jean-Pierre diat maite eta maitatuko...

ANTTON.—Nik ere uste ninan lehen hura izanen zela bakarra... Geroztik ba ditinat hiru pasatuak... Ago... zoin ziren? A, bai... Josette... gaixoa. Ezagutu nintuen lehen egunean berean ikusten zinan bere burua arropa xuritan... Gero... Maite... Eta azkena Patricia, Urruñarra. Eta orai gabe nun... Eta bizi.

MARITXU.—Holakoak zirezte zuek, mutikoak. Bat utz eta bertze bat har!

ANTTON.—Ez balin badun gustukoa...

MARITXU.—Uste diat arras delikatuak zirezten...

ANTTON.—Egia nahi badun jakin, Maritxu, nexkatoak, eni, bardin zaiztan gero. Ez balin bazirezte urus, zoazte antzara

ferratzerat. Okaztagarriak zirezte... Batian, zuen xeka jin behar... gero heltzerat, bardin bestaren erdian. Edo besta batean enoatzen, edo gu enoatzen girelarik zuek gustatzen. Eta beti hola. Orai xedea hartua dinat. Bakarrik naizeno behar dutala poxi bat baliatu!

MARITXU.—Balia hadi, balia, denak bardinak zirezte, debru zikoitzak zuek!

ANTTON.—Gu ez gitun zikoitzak, zuek zirezte eta...

MARITXU.—Ago ixilik. Nardatzen nuk, baniak, hemendik. (Norbaitek aten joiten du). Uste diat norbaitek atea jo duela!

(Eta Maritxu badoa. Antton xutituz, atearen ideokitzera doa; apeza sartzen da).

ANTTON — APEZA

ANTTON.—Zu zira jaun ertorra?

APEZA.—Hire ikusterat heldu nintian to!

ANTTON.—Zer zira ardi galduen ondotik ibilki?

APEZA.—Ardi galdua; hitz handia duk, Antton. Erran dezagun: errebelatua.

ANTTON.—Bardin du bai!

APEZA.—Ez arras.

ANTTON.—Jar zaite, jaun ertorra.

(Apeza jartzen da).

APEZA.—Azken lau igande hotan mezan ez haizelakotz izan, ez diat erraiten ahal galdua haizela... Behar bada poxi bat errebelatua. Bainan, deneri gertatzen zaiena duk hori...

ANTTON.—Nola egiten duzue zuek apezek ikusteko xuxen, nor den mezan eta nor ez?

APEZA.—Jainkoaren dohaina Antton. Jainkoaren dohaina...

ANTTON.—Beraz nahi zinuke jakin zendako ez noan mezarat.

APEZA.—Erran nahi ote huke ez dukala gehiago igandetako mezarat etorri nahi?

ANTTON.—Mintzatuko naiz garbiki jaun ertorra. Batzu; mezak bozkarioz betetzen ditu. Ni, mezatik landa ilun eta trixte nago.

APEZA.—Jaunaren Hitza ez duk entzuten.

ANTTON.—Eta nere ondoan erdi lo daudenek entzuten ote dute?

APEZA.—Bakotzak bere egitekoa dik...

ANTTON.—Beraz, zendako zabiltz nere ondotik?

APEZA.—Hire ikusterat etortzeak, ez dik erran nahi hire ondotik nabilala. Arimen artzainak, arima guzien oiharzuna behar dik entzun.

ANTTON.—Mezarat joaitea neri, denbora galtzea zait.

APEZA.—Hori erraitean, Antton, bahaki zer pena egiten dau-takan! Meza duk...

ANTTON.—Ba dakit zer den Meza. Bainan...

APEZA.—Bainan zer? Gure Eliza Ama sainduak...

ANTTON.—Ba ahal dakizu zer dion *Sartre* aipatuak zuen Eliza Ama sainduaz?

APEZA.—Hu! Hik baino lehenago irakurtuak ditiat Jean-Paul Sartre-n liburu bitziak. Hik baino barnagotik ere ikertuak ditiat Kristoren erranak. Bainan zendako diok: «zuen Eliza Ama saindua»? Ez ote haiz urus, Jainko bat da delakoan eta Jainko hortan sinesteko ahala eman daukatelakoan?

ANTTON.—Aitortuko dautzut, jaun ertorra, aspaldi huntan xeka ari naizela heian zinez Jainkorik ba denez, bai ala ez. Oraino dudan nago. Bainan nahiago nuke Jainkorik ez balitz.

APEZA.—Zer derasak Antton errotzen ari ote haiz?

ANTTON.—Ez jaun ertorra. Ba dakit zer diotan.

APEZA.—Jainkoa amodio iturri bat bezala duk...

ANTTON.—Jainkoaren beldurrean bizi naiz eta ez Jainkoaren amodio gosean.

APEZA.—Jainkoaren beldurra ukan dezakan ongi duk, baina beldur horrek ez dik haren alderako amodioa tapatu edo trabatu behar!

ANTTON.—Berriz ere diot nahiago nukeela Jainkorik ez balitz!

APEZA.—Zendako ote?

ANTTON.—Aspaldian nere buruaz beste egina bainuke!

APEZA.—Antton? Zer duk bada? Harritzen nauk. Ez haiz urus?

ANTTON.—Ez, jaun ertorra.

APEZA.—Zer duk eskas? Zeren ondotik habil? Funtsean, nola urus izan ditake Jainkoaren ganik urrun dagona?

ANTTON.—Akitzen nauzu zure Jainkoarekin!

APEZA.—Jainkoa baitan sinesteak dik indarra emaiten gure bizi dohakabe hunen ahal bezain ongi iragaiteko.

ANTTON.—Jainkoan sinesten dutelakotz direa gizonak hoin ustel eta gezurtiak? Ttipi ttipitik sinetsarazi daukute, Jesus-Haurak ekartzen zituela Eguberriko eskaintzak, eta, ez da egia. Eskolan abiatu orduko erakatsi daukate Frantzezak girela, eta ez da egia!

APEZA.—Eguberri aipatzen duk eta arrazoinekin mintzatzen haiz. Bigarren ponduan hargatik ez diat gauza haundirik erraiten ahal: ez baitiat nik politikarik egiten!

ANTTON.—Horra apez guzien eskapa-bidea! Ez duzuela politikarik egiten! Eta gaurko frantzez politika giroa onartzen duzu?

APEZA.—Ez dakiat...

ANTTON.—Bai ala ez?

APEZA.—Zer egiten ahal dugu bertzerik?

ANTTON.—Beraz kapitalixta kolonizatzaileen politikaren alde zira?

APEZA.—Eliza gizon bat nuk. Elizaren ongia xekatzen duen gizon xume bat.

ANTTON.—Bainan halere, boz egunetan, zure boza norat doa eskuin ala ezker?

APEZA.—Erdia ere hor duk!

ANTTON.—Ez dakit nik, zer den erdia. Hautu bat egitekotz behar dugu hautatu: langileen alde edo heien kontra. Ber-tze bide guziak ez dira ahulen ihes-leku batzu baizik!

APEZA.—Eta ez duk uste ez dutala nere hautua aski garbi egina? Denak utzi ditiat, etxea, familia, lagunak, auzoak, Kristori segitzeko eta Kristori segituz, pobreen zerbitzari izaiteko.

ANTTON.—Pobreen zerbitzari jarri zira, aberatsen mutil bila-katuz!

APEZA.—Nolaz dezakek hori erran?

ANTTON.—Ez baita usu ikusten pobreen etxe batean, zure so-toan bezenbat xanpaña botoila!

(Apeza oihuz).

APEZA.—Ez nuk ni, zuen bizi-gordean sartzen.

ANTTON.—Gu ere ez zurean. Bainan duela hiru urte Mendekos-te-kari arratsaldeko bezperetan, «Tantum ergo»-ren partez «Pater Noster» hasi ziruelarik, denek konprenitu zuten zu-re bizi-gordean ez zinela beti uretik ari!

APEZA.—(marrumaz) Nun duk Antton, herriko apezari zor dio-kan errespetua?

ANTTON.—Errespetua, jaun ertorra, irabazten da eta ez mana-tzen!

APEZA.—Hemen sartzean, ez nian asmatzen gure solas aldia hoin behera eroriko zela. Ba nakian gazte kezkatu bat hintzela eta maite diat hi bezalako gaztekin hitz egitea, bai-nan ohartzen nuk pozoina uste baino barnago sartua du-kala.

ANTTON.—Erranak erran dira jaun ertorra. Bainan ni ere ohar-
tzen naiz, etxe huntarik jaliko zirela nitaz deus konpre-
nitu gabe!

APEZA.—Ez holakorik erran Antton. Konpreni errexka duk hire
mina. Sobera gauza edo irakurgai eman daukaie; hik denak
harrapaka hartzen hintuela eta orai ez dezazkek irets. Gol-
katua haiz. Eta ez dakik zer jo... Hori duk gaurko gazte-
riaren buru-haustea. Bainan ni ere hire adinean berdintsu
nintian, geroztik adinarekin eta adimenduarekin bertzela
ikusten ditiat gauzak. Hire ikus-moldea ere Antton, hemen-
dik zenbait urte barne, bertzerik izanen duk!

ANTTON.—Erran nahi duzu; zu bezala, ni ere, burges bat bila-
katuko naizela?

APEZA.—Entzun zak Antton, nik erranik ordrearen bidetik
bartzertzeak hirrisku haundiak ditik!

(Pettan sartzen da).

ANTTON — APEZA — PETTAN

APEZA.—Etxea hartua duk, Pettan!

PETTAN.—Ohartzten naiz. Nola ez zaitudan ardura ikusten atse-
gin dut zure hemen kausitzeaz. Bainan zer? Idorrean zau-
dezte? Antton, ez duk deus eskaini jaun ertorrari?

ANTTON.—Arrunt ahantzi diat. Zer gustu zinuke: arno xorta bat
ala whisky?

APEZA.—Whisky bat bardin...

(Antton-ek zerbitzatzen ditu hiru whisky).

APEZA.—Zuen osagarriari!

ANTTON ETA PETTAN.—On dagizula!

ANTTON.—Errak Pettan, Jaun ertorra ardi errebelatuen ondotik
dabilak. Hi ere hetarik haiz naski...

PETTAN.—Ardi errebelatuak? Zer erran nahi duk?

ANTON.—Apez batentzat, ardi errebelatuak dituk, mezarat joaiten ez direnak, edo erlijione katolikotik baztertzen ari edo baztertuak direnak...

APEZA.—Ez diat uste Antton, hire anaia, erlijione katolikotik baztertzen ari den...

PETTAN.—Euskal Herriko apezzen joka bideak, bi gogoeta egin arazten dauzkit. Apezetan bada denetarik; eta hori zuhaurek ere ba dakizu.

APEZA.—Ez duk aise gizon guzior zerbitzuko izaitea. Batzuk, hori nahi ditek, bertzek hura... Ez duk gure bizia, zonbaitek uste duten bezain errea. Egun guzies karreatzen diuk gure kurutzea.

PETTAN.—Zinez libro bazinezte, urrunago joan behar zinuketel!

APEZA.—Libro? Ez ote gaituk libro? Zer erran nahi duk? Lur huntako ontasun guziera uko egin diuk libro izaiteko eta nahi huke erran norbaiten meneko girela?

PETTAN.—Ba dakizu nik bezain ongi, nehor ez dela zinez libro, ez zu, ez ni, eta ez Aita Saindua ere!

APEZA.—Jakiten duk zer deitzen dukan libro izaitea.

PETTAN.—Zuretzat libro izaitea ote da: Ebanjelioren irakurtzea? Herriko auzapezarekin ongi izaitea? Apezpikuari obedientzia itsu baten ekartzea? Biafra-rentzat otoitz egin eta kitto izaitea? edo bakea behar dugula erraitea!

APEZA.—Hori ere ez duk guti!

PETTAN.—Egia. Bainan horrek ez ditu biziki gure buru-haustek aintzina arazten. Uste dut, nahitarat egiten duzula, herriko problemen axaletik bakarrik ikertzea eta hunkitzea. Aipatzen ote dituzu aldare gainetik, herriko jendekin ototzean ari zirelarik: Karlos edo donadoak? laborantxa bortxaz utzi behar dutenak, lanik gabe diren gazteak; Parisen karrika egiten duten Euskaldun nexkatoak; aipatzen ote dituzu, Franco-ren pean preso dauden zure Euskal anai-apezak? Ez bakarrik aipatzen, bainan laguntzen ote dituzu?

APEZA.—Ahal dutana egiten diat. Eta bazakiat hire barne kez-
katsuaren berri. Ehunka behar litazkek hi bezalakoak.
Bainan halere ez ditiagu gauzak hik ikusten dituzkan be-
zain ilun ikusi behar (Montrari so eginez) Denbora doak...
Utzi behar zaituztet. Zerbait nahi balin baduzue, zuen zerbi-
tzari nagok. Ondoko egunak arte... Ez adiorik...

ANTTON ETA PETTAN.—Agur jaun ertorra.

(*Eta Apeza badoa.*)

ANTTON — PETTAN

ANTTON.—Eta zer diok gure ertorraz?

PETTAN.—Zer nahi duk erran dezatan... Adin batetako jendeta-
rik ez ditakek gauza haundirik idurika... Bereziki ikusi-ta;
auzapeza, apeza eta jendarme buruzagia astean aldi bat
elgarrekin bazkaltzen direla...

ANTTON.—Jendarme buruzagia ere?

PETTAN.—Adminiztrazionea adminiztrazionearekin.

ANTTON.—Bainan apez horrek ezagutzen ditik Euskal Herriko
goiti beheitiak; zendako ez duk mintzaten, zendako ez
duk mugitzen.

PETTAN.—Apeza delakotz!

ANTTON.—Eta gero zer?

PETTAN.—Hortan duk guzia! Bainan iduritzen zaitak frango
aise mintzo haizela bertzetaz. Hihaurrek; zer egiten duk
Euskal Herriaren alde? Bertzek egiten ez dutenaren ikus-
tea, hori gauza errexa duk! Bainan hire aldetik...

ANTTON.—Mao Tsé Tung-en erranen irakurtzen ari nuk.

PETTAN.—Bai badakiat teorian azkar haizela. Mao Tsé Tung-ek
diok hau. Lénine-k hori, Marcuse-k hura... Che Guevara-k
bertze zerbait eta Fidel Castro ere ez duk ixilik egona...
Teoria, teoria, beti teoria. Eta egintzak? Nun dituk egin-
tzak?

ANTTON.—Idazlan horiek irakurtu ondoan, ez diat zerbaiten egiteko gutziarik. Ez diat deusetan sinesten... Gauza guziek baditek eskualde bat ona eta bertze bat zarra. Eta uste diat zarra nagusi den! Beraz...

PETTAN.—Beraz zer? Bi eskuak kurutzaturik behar ote diagu iragan bizia...

ANTTON.—Ez diat hori erraiten... Bainan...

PETTAN.—Bardin dik. Horrek ez ote dik erran nahi: egizue nahi duzuen eta utz nezazue bakean. Tripustelkeria duk hori, Antton! Eta gero nahi huke apezka mugitu dadin...

ANTTON.—Nahi duk whisky gehiago?

PETTAN.—Ez.

ANTTON.—Nik bai.

PETTAN.—Ongi bizi nahi duk, ez dea hala? Etxen eskuindar baten bizia deramak eta kanpoan edo lagunekin ezkertiarra haizela diok... Jainkorik ez dela eta gizonak ustel gezurtiak direla errepikatzen duk egunero eta hihaur, nor haiz?

ANTTON.—Hire anaia!

PETTAN.—Nere anaia haizela nahi diat. Bainan hori ez duk arrastu bat.

ANTTON.—Bai eta ez! Zenbat denbora pasatzen duk midailaren aintzinean, hire mintzaldien muntatzen ari haizelarik? Ahoa idek, gero hets, irri bat egin, kopeta zimur, esku bat altxa, bertzea gorde, biak altxa, oihera bat egin, begiak hets, gorputza xut ezar; eta orai galde hau Pettan: nor duk maite, Herritarak ala hire burua?

PETTAN.—Nork ez du bere burua maite? Bainan nere eginbidea duk bertzenen ere maitatzea nere burua bazenbat. Eta nola nahi baitut nere burun urus izan dadin, bertzeenak ere hala izan ditene...

ANTTON.—Ongi da jaun ertorra... A... Barkatu... Pettan. Uste nian apeza zela mintzo.

PETTAN.—Ergelkeria sartzen duk behar ez delarik.

ANTTON.—Hiri so egin eta iduri likek beti ehorzketa batetarik heldu haizela!

(Antton-ek bertze whisky bat hartzen du).

PETTAN.—Polliki Antton!

ANTTON.—Edatea maite diat. Ameslari bat nuk. Eta iluntze batez, ontsa mozkortu ondoan, itsasorat botako diat nere burua...

PETTAN.—Ago ixilik, Antton! Biziri diuk bai erran behar eta ez herioari. Eta BAI erranen diuk, lan eginez gure Aberriarentzat. Ez diuk dretxorik gure biziaren pasatzeko, beti galde bere gogoan eta mugitu gabe: hobe ote den bizi ala hil. Edo hiltzekotan, behar diuk gure burua eskaini arrazoi zuzen batentzat eta ez buruberokeriaz...

ANTTON.—Barkatu geldi arazten bahut, bainan joan behar diat... zigarretarik ez zaitak gelditzen. Segidan heldu nuk.

PETTAN.—Nahi dukan bezala... Bainan jakin zak gauza hau ere: hik egiten dukana ez duela bertze norbaitek egiten... Bakotxak gurea behar baitugu egin!

ANTTON.—Baietz, mutil, baietz. Gero arte. (Oihuz) Maritxu, ekarzan nere moltsa, gabardinean, eskuineko sakelan dinat! Maritxu, aditu dun?

(Barnetik Maritxu-k)

MARITXU.—Ez ote haiz hihaur aski haundi? Ekarriko daiat bail!

(Maritxu jalitzen da).

MARITXU.—Horra!

ANTTON.—Milesker!

(Eta Antton badao).

PETTAN.—Zer ditun begi gorri horiek, Maritxu?

MARITXU.—Eta hi ere deneri ohartzen haiz...

PETTAN.—Zer haiz, nigarrez arizan?

MARITXU.—Jean-Pierre Pariserat johan zaitak. Bakarrik gelditzen nuk! Bakarrik. Ez nian asmatzen ahal holakorik gerta zitaikela...

PETTAN.—Nik duela zonbait aste aipatzen nuelarik barne hontan berean, eskualde hotako lan-gabezia, ba dakin zer errau hautan?

MARITXU.—Ez nuk orroitzen...

PETTAN.—«Euskal Herrian ez duk nehor gosez hiltzen. Nik Jean Pierre diat maite eta beste guziak bardin zaitak!». Eta orai zer dion?

MARITXU.—Iduri likek, leku zaurituan kanitaren igitzeak atsegin egiten daukala...

PETTAN.—Ez, Maritxu. Bainan ohartzen nun bakotxak beha duela bere bizi hartan zinez hunkitua izan, egiaren den bezala ikusteko eta sinesteko bertzenaz bakotxa beretako bizi dun eta bertzek egin dezatela, nahi dutena!

MARITXU.—Ez duk bertze zerbait hatxemaiten ahal nere konisolatzeko?

PETTAN.—Kontsolatzearen beharra badun? Maritxu, ez dun nigarrekin azkatzen Herri bat.

MARITXU.—Ba dakiat. Bainan orai, denetako prest nuk. Arratsalde huntan ikusi eta senditu diat zer heinetan giren: ez gaituk gera! Aintzinean baino hobeki konprenitzen ditia nire erranak. Egiaz mintzo haiz! Euskal Herria hiltzerat doak! Behar diuk zerbait egin! Galda zaitak nahi dukana lagunduko hut... Egun arte nere burua baizik ez nian ikusten eta orai senditzen diat ba direla gazte asko nere kasu berean. Zer nahi duk egin dezatan?

PETTAN.—Zer nahi dun egin?

MARITXU.—Hik nahi dukana.

PETTAN.—Ez dun neri erraitea. Behar dun ikusi, zer nahi duten Herritarrek.

MARITXU.—Herritarrek zer nahi duten? Edan, jan, maitasuna egin eta lo. Bainan lo kuluxka hortatik behar ditiaguk iratzar-arazi. Eta hori gure lana duk.

PETTAN.—Ederki mintzo haiz. Kontzientzia hartu dun azkenean... Abertzaletasun hori izan dadila iraunkorra eta ez burukolpekeri bat...

(Antton sartzen da).

PETTAN — MARITXU — ANTON

ANTTON.—Nork nahi du erre? Gitane filtre?

PETTAN.—Ez.

MARITXU.—Ez. Izaitekotz dizka bat aditzen baginu?

PETTAN.—Ederki. Hauta zan, Maritxu...

(Maritxuk ezartzen du Enaut Etchamendy-ren «Aitatxi-ri duk galdegin». Hiru gazteak jarririk daude, gogoeta, argiak emeki emeki estaltzen dira. Erdi ilunpean, ama sartzen da, eta geldo geldia, xutik, dizka bururatu arte egoiten).

OIALA

HIRUGARREN ZATIA

Beti barne bera da gure aintzinean. Serora bat haskariten ari da. Ama ondoan du, xutik, oilaxko bat eskuetan...

SERORA — AMA

SERORA.—Sobera ona zira... Haskari-egiterat gomitatzen nauzu eta gainera, oilaxko bat eman nahi dautazu... Ez dira herritar guziak zu bezalakoak.

AMA.—Aspaldian eman nahia nautzun... Zaude, zaku baten xeka banoa. (Oilaxkoa serorari emaiten dio).

SERORA.—Zer oilaxko ederra... (eskuetan hartzen du). Eta zer hazta... hunekin, bi egunen janaria bederen ukanen dugu... Nola du izena...? Chantecler...? (Amak, oilaxkoa zakuan sartzen du). Funtsean, beharrik badira zu bezalako bihotz oneko jendeak, bertzenaz, goseak hila gintuzken. Badakizu jateko, hiru bagira gero egun guziz. Eta bereziki Soeur Alphonsine-k zernahi behar du.

AMA.—Eta zure osagarria, soeur Marie de l'Assomption, nola doa? Lehen buruko min ikaragarri batzu ukaiten zinituen. Eta orai?

SERORA.—Ez. Eztitu zaizkit. Eskerrak Jainkoari!

AMA.—Eta eskola libroa ere ongi johan?

SERORA.—Bai, bai. Hamar bat familia komunixtek salbu, bertze guziek gure ganat igortzen dituzte beren haurrak. Orai arte ginuan beldurra, eztitzen ari zauku.

AMA.—Eta zeren beldur zinezten?

SERORA.—Luzegi litake erraiteko. Bainan guk ukan ditugun buru hausteak bazinazki... Bego hortan... Iduri-ta eskola girixtinoak ez duen laikoa balio! Zuen Maritxu ere eskola girixtinotik ateratzen da eta ba ote du zerbait erraiteko?

AMA.—Ez segurki... Biziki planttakoa da.

SERORA.—Danzing horietarat ere abitua dela aditua dut. Egia ote da? Agian ez! Debrukeria nagusi da gero toki horietan... Ez luke hoin gazterik galdu behar...

AMA.—Zaude gustian, soeur Marie de l'Assomption, danzing horietarat zombait itzuli eginik ere, goizik etxeratzeko usaia du...

SERORA.—Hobe segurki! Badakizu, hoinbertze itsuskeria ikusten eta entzuten da bazterretan...

AMA.—Egia diozu. Ni ere harritua nago...

SERORA.—Eta artetik erraiteko, ikusi dituzu, buru bero batzuek, gaur egin dituzten tindu zikin horiek? Balio du behatzea... Zauri... (leihoari hurbiltzen da, ama besotik hartuz). Beha... Zaude; kaderaren gainetik hobeki ikusiko duzu! —Beha, tindu beltzez, hortxet: «*Gora Euskadi*» «*Zazpiak bat*» «*Lana gaztentzat*». Eta elizako murru gainean ere badakizu zer ezarri duten?

AMA.—Ez...

SERORA.—«*Eliza aberatsen mutil!*» Harritzekoa ere bada. Ahalgingarriak ez bertzeak! Eta ororen buru; aberatsik ez nagusirik ez balitz, nun gintazke? «*Eliza aberatsen mutil*» holakorik pentsatzea ere! Eliza pobrea da. Eta beha-zazu hementxet: «*Lau eta hiru = bat!*». Burutik harrotuak dire... Zaude, beste leihotik hobekiago ikusiko dugu, «*Xo-tildaiko*» murru parretean ezarri dutena (eta biak, kaderak hartuz, doatzi barnearen bertze ezkinarat!) «*Lantegiak langileri*» «*Kapitalixten joka-bidea ez dugu onartzen*» «*Gureak gure*» «*Eskuara bat, Euskadi bat...*». Zer diozu zuk?

AMA.—Ba dakizu, Soeur Marie de l'Assomption, aski aparka ibiltzen dugu etxen berean. Eta ororen buru ez ditut nik ere gauzak duela zombait denbora bezala ikusten... Gazteak ginelarik baginituen gure buru-hausteak eta gure ait'amek ez zuten deus jakin nahi... Gaurko gazteriak ere baditu bere buru-austeak eta ez da guri oiharzun eta nahigabe horien aintzinean begien hestea eta beharrien tapatzea.

SERORA.—Baina halere, uste ote duzu bide eta murruak zikinduz helduko direla zerbaiterarat?

AMA.—Zerbaitetarat heltzeko behar da mugitu. Gero ikusiko zer etorriko den...

SERORA.—Zer etorriko den? Saltsa, saltsa bazter guzietan!

AMA.—Jainkoaren semeak ere, denbora hartan, saltsa muntatu zuen.

(*Maritxu sartzen da lasterka*).

AMA — SERORA — MARITXU

MARITXU.—Ama, ama, jaun auzapeza gure etxerat heldu da, harmadun batekin.

AMA.—Jaun auzapeza, harmadun batekin?

MARITXU.—Bai ama. Urratsa luzatuz heldu dira.

SERORA.—Beraz banoa hemendik. Milesker zuen ongi etorriaz eta oilazkoaz. Otoitz eginen dut zuentzat.

AMA.—Ukan ginezake bardin beharra...

(*Eta serora badoa sahetseko atetik. Auzapeza eta harmaduna sartzen dire bertze ate batetarik*).

AMA — MARITXU — AUZAPEZA — HARMADUNA

AUZAPEZA.—Egun on!

AMA.—Bai zueri ere jaunak!

AUZAPEZA.—Berri hits betekin heldu naiz.

AMA.—Zer gertatzen da?

AUZAPEZA.—Ez dakit so egin duzun kanpo horietarat; bada segur pollitik! Herri guzietako murru eta bideak tinduz bete dituzte. Nere etxea bera funditu daute. Eta tindatzaile errabiatu horietarik bat: Pettan.

AMA.—Pettan?

AUZAPEZA.—Zuen Pettan bai. Ez dut komprenitzen ahal zer pasatzen zaioten burutik gazte horiei, hola jokatzeko!

MARITXU.—Eta nun da orai?

AUZAPEZA.—Preso.

AMA.—Preso?

AUZAPEZA.—Bai. Goizalderat harmadunek harrapatu dute murru zikintzen ari zela...

MARITXU.—Eta gero?

AUZAPEZA.—Ikusirik haren tinduek kalte ekartzen dutela Frantziako ordreari eta bakeari, arrastatu dute.

AMA.—Arrastatu. Eta zer bilakatuko da orai?

AUZAPEZA.—Lehenik, auzitegian pasatu behar du... Gero ikusiko zenbat denbora beharko duen preso egon...

AMA.—Eta gauza ttipi horrentzat hoinbertze ixtorio... Nere semea preso!

AUZAPEZA.—Gauza ttipia... Ez da arras ttipia... Frantzia gure ama maitearen kontra joaitea ez zaizu hori zerbait ba zuri? Nun da Frantzian bezainbat libertate? Nun? Txekoz-lobakian ote?

AMA.—Eta zurekin den harmadun horrek zer nahi du?

AUZAPEZA.—Zuen etxea miatu.

AMA.—Etxea miatu? Eta zendako ote?

AUZAPEZA.—Ikusteko heian, ba denez etxe huntan, harma, plaztika, bomba edo zerbait gauza hirriskudun.

AMA.—Nere etxean harmarik badenez? Nere etxean plaztikarik badenez? Nere etxean, bonbarik ba denez? Zer diozu? Terrorixta batzuentzat hartzen ote gaituzue? Ttipiak ginelarik, elgarrekin eskolan ibiliak izanki-ta ez ote nauzu eza-gutzen? Ez ote dakizu nundik ateratzen naizen?

HARDUMADUNAK.—Que dit-elle donc? Ne pouvez-vous pas parler français, comme tout le monde? Nous sommes en France tout de même.

- AMA.—Lehen aldikotz orai, senditzen dut ez naizela Frantzeza!
Eta gizon arrotz horrek nahi luke nere etxea miatu? Ho-
rren meneko ote dira?
- HARMADUNAK.—Elle proteste? Elle n'accepte pas? Est-elle com-
plice?
- AMA.—Erraiozu, nere etxea nahi balin badu miatu, mia dezan!
- AUZAPEZA.—Vous pouvez y aller!
- AMA.—Maritxu, segi hadi ondotik... Ez dakigun batere gero, nor
den gizon hori...
- AUZAPEZA.—Harmadun buruzagi bat da... Gizon argitu eta se-
rioz bat.
- AMA.—Frantzia Alemanen meneko zelarik ere gauza bera gerta-
tzen zen. Alemanek Frantzezen etxeak miazten zituzten.
Eta orai zer? Frantzezek Euskaldunenak?
- AUZAPEZA.—Ez da bardin...
- AMA.—Zer ez dela bardin? Ezagutzen ez dutan Frantzez gizon
batek nahi du nere etxea miatu, eta nola deitzen duzu hori?
Guretz jabetzea ez?
- AUZAPEZA.—Ez da luzaz egonen...
- AMA.—Funtsean, gure etxea nahi badu miatu, ganer horietan,
ez ditu frantzez gerla orroitzapen batzu baizik harrapa-
tuko. Nere aita zenak, hamalauueko gerlan irabazi lau me-
dailak ikusiko ditu. Eta zurezko zango bat ere bai. Nere
senarra berrogei-ta bertzeko gerlatik, zango motz etorri
baitzen! Eta gerlaren ondorioetarik hil!
- AUZAPEZA.—Ohore Frantziarentzat odola ixuri duten gazte zin-
tzoeri! Zer ez dugu guk ikusi Frantziari leial egoiteko! Bi-
ba Frantzia! Zenbatek ez dute beren bizia eskaini, egungo
gazteak urus izan ditena... Eta bizkitartean ez luke biziki
ageri, estimatzen dutela Frantzia maitearen onezia...
- AMA.—Diozu zer nahi ikusi duzuela Frantziari leial egoiteko...
Nun zinen gerla denboran? Ez ote zira Bordelen egona, hi-
rrisku haundirik hartu gabe?

AUZAPEZA.—Gerla ari delarik, denetan hirriskua bada.

AMA.—Bai, Bainan zu et zure kidekoen joka bidea da, lanjerra delarik ontsa gorderik egoitea eta gero bertzek gerla irabazi ondoan heien egintzetaz baliatzea! Orduan bai: Biba Frantzia! Bainan haren alde bermatu behar delarik, nahia-go dituzue halere bertzeak igorri.

AUZAPEZA.—Zer duzu ene kontra? Ez ote ditut herriko aferak behar bezala eremaiten?

AMA.—Oxtian erraiten zinuen: «Zenbatek ez dute beren bizia eskaini egungo gazteak urus izan ditene?». Eta uste duzu aras urus direla?

AUZAPEZA.—Zer dute eskas? Auzapez jarriz geroz, ezar arazi ditut herri huntan ura eta elektrika. Etxe guzietarat auto bidea bada. Eskolako haurrak ere ez dira gehiago oinez ibilki... Arrabotea berri arazi dut. Pizina bat ere muntatu. Eta aurten izigarriko lanak hasi beharrak ditugu «lac» haundi baten egiteko. Horiek hola, zer dute eskas oraiko gaztek?

AMA.—Eta «lac» edo putzu horrek zenbat gazteri emanen du lana?

AUZAPEZA.—Turixtak ekar araziko ditu.

AMA.—Uste duzu turixtekin bizi araziko dugula gure herria?

AUZAPEZA.—Dena ere on...

AMA.—Eta lantegirik ez ditake munta? Zer bilakatuko dira gure gazteak?

AUZAPEZA.—Gazte batek maite du kurritzea...

AMA.—Zuk hola diozu. Bainan ez da denentzat egia. Ezagutzen ditut frango, berriz gogotik itzul litaizkenak. Bainan hunat itzuli eta zer egingen dute? Lanik ez da. Ez dira urte guzia zangoak urean egoiten ahal, putzu bat badela-ta...

AUZAPEZA.—Eskualde hotan lanik ez izanik ere bertze nunbait balin bada...

AMA.—Zendako ez da gure herrian lantegirik? Ala udan turixtak hemen ditugulakotz behar ditugu gero bederatzi hilabete eskuak kurutzaturik pasatu? Zu aise ari zira. Otel bat dauka-zu... eta ondoan laborantza. Zuhaurek dakizu nola bildua, bainan gauden hortan... Beraz zuri beharrezkoa zautzu putzu baten egitea. Zure otelean jende gehiago ukanen duzu, eta oraiko zure aberastasuna ez da ttipituz joanen. Bainan bertzek zer egingen dute?

AUZAPEZA.—Ahal dutena! Hemen egoiteko ez badira on, joan ditela bertze norapeit!

AMA.—Eta hori erraitean ez duzu bihotza hunkitua?

AUZAPEZA.—Bihotza hunkia? Ttipikeria horientzat behar balitz odol gaixtoa egin, nun gintake? Frantzia guziaren behareri behatu eta deus ez da hori. Ez dugu sobera berezkorra izan behar bizian. Behar da so egin du baino gaizkiago direneri... eta orduan ikusiko duzu biziki ontsa girela eta ez gitaizkela hobekiago izan!

AMA.—Zu bai, ongi bizi zira. Bainan nere aldetik ez dezaket hoinbertze erran! Senarra galdu ondoan, lehenik, funtsean saltzen hasi behar izan dut. Gero behiak eta zaldia. Gero ardiak eta zerriak. Denak... Ihardokitzeke eta nere haureri behar bezalako erakaspén baten emaiteko!

AUZAPEZA.—Pettan segurik ez dakit zein eskoletan atxikia duzun...

AMA.—Pettan... Egia... Gaixo Pettan. Ahanzterat nindoan. Pettan preso... eta ni hemen zurekin solasean. Harmadun bat etxearen miatzen ari... Zu zira jaun auzapeza, nere semearen preso altxaraztailea zure gatik da nere semea preso.

AUZAPEZA.—Nere gatik? Zer egin dut nik?

AMA.—Erran dezagun, izaitekotz, zuk egin ez duzunaren gatik dela preso.

AUZAPEZA.—Eta zer da, nik egin ez dutena?

AMA.—Zure boza bortizki altxatzen ote duzu biltzarre horietan, gure herrietako lan eskasiaren jakin arazteko frantzez manatzaileri? Zerbait egiten ote duzu ezin bizian direnentzat? Erraiten ote duzu ez gitaizkela turixmoarekin bakarrik bizi? Erraiten ote duzu laborantxa etxeak husten ari direla? Erraiten ote duzu urte bakotx 2.000 gazte badoatzila? Bai ala ez?

AUZAPEZA.—Azken urte hautako auzi haundiena ginuen gure deituraren hautatzea!

AMA.—Zer deitura?

AUZAPEZA.—Gure departamendua nola izenda: Basses-Pyrénées edo Pyrénées-Atlantiques. Zazpi urte iraun du auzi horrek. Ikusten duzuen bezala, ez dezazkegu denak betan egin! Eta nahi baduzu egia jakin, nere boza bortizki altxatu dut Pyrénées-Atlantiques-en alde! Ez naiz gero auzapez bakarrik. Kontseilu jeneralean ere barne naiz! Eta nork daki, bihar bardin deputatu...

MARITXU sartuz

MARITXU.—Ama harmadun hunek galdatzen du zure ganberako harmairuaren gainean den ferlankazko untzi ttipiak zer duen barnean...

AMA.—Zer ari da zirtzil hori nere ganberako gauzen harrotzen... Ala zer ditu, gelditzen zauzkan azken diruak ere berekin ereman nahi?

(Maritxu berriz kanporat doa).

AMA.—Eta zuk, jaun auzapez ohoragarria, onartzen duzu hori? Ez da bederen zuk manaturik etorria? Nere semea preso altxatu duzue bide tindatzen ari zelakoan. Preso, ohoin bat bezala, gaixtagin bat bezala! Eta nere etxearen miaztea ongi hatxemaiten duzu! Behar bada, zure etxea mia balezate, kontrabandako gauza gehiago harrapa lezakete zurean, nerean baino. Bainan zu Jauna, azkarrenaren alde zira. Nork hunki zu? Indarra zurekin duzu! Tapa gaurko

Euskal Herriko zauriak. Mintza ordrearen alde... Ez erran lanik ez dela gaztentzat. Sal euskal lurrak arrotzeri. Sal gazteria, sal ditugun guziak! Diruarentzat zure ama sal zinio!

(*Maritxu agertuz*).

MARITXU.—Untziaren gakoa galdatzen du...

AMA.—Erraion jali dadin nere ganberatik. (Maritxu berriz doa).
Orai ohartzen naiz sobera laster idoki dautzuetala atea!
Kanpoan uztekoak zirezte zuek! Nere semea preso altxatzen duzue eta hunat heldu zirezte haundi haundia denetan nagusi bazinezte bezala, ahalgerik gabe. Ala, zueri, zinezko etsai batzueri bezala, behar ote dut mintzatu?

AUZAPEZA.—Zaude zure mihiaren jabe!

AMA.—Nere mihiaren jabe? Hala ez denik erraiten ote dut?
Ala egiak zaitu izitzen... Eta ororen buru nere semearen alde zer egingo duzu?

AUZAPEZA.—Ez dut gauza haundirik egiten ahal...

AMA.—Nahiago duzu beraz, harmadun eta juje Frantzezekin ontsa izan, giren Euskaldun familia ohoragarri batekin baino. Milesker jaun auzapeza. Badakit zer balio duzun...

AUZAPEZA.—Ez zinuke nahi bada, Frantzia-ren kontra mugitzen den mutiko bati laguntza ekar diozetan... zure semea izanikan ere...

AMA.—Nere semea ez da norbaiten kontra ari. Euskal Herria du salbatu nahi.

AUZAPEZA.—Ni ere Euskalduna naiz. Nik ere Euskal-Herria maite dut eta horren alde bermatzen naiz.

AMA.—Bai putzuak ezarriz nun nahi. Lana behar da eman gazteri, eta ez zango-mainuak eskaini!

AUZAPEZA.—Jarraiki behar dut jaun profetaren erraneri.

AMA.—Baia emana duzu beraz Euskal-Herriaren herioari!

HARMADUNA — MARITXU (*sartzen dira*)

HARMADUNA.—Ma fouille est terminée. Mesdames, je vous demande de bien vouloir me suivre au Commissariat. Vous n'y voyez pas d'inconvénient M. le Maire?

AUZAPEZA.—Absolument pas! Mais ce serait a quel sujet?

HARMADUNA.—Vérification d'identités...

AUZAPEZA.—Bien, bien. Jaun horri segi zaitezte...

AMA.—Ez dut uste zu bezalako Euskaldun Frantzez zikitatuekin salbatuko dugula gure Euskal-Herria!

AUZAPEZA.—Les paroles qu'elle vient de prononcer portent atteinte à la Sécurité de l'Etat!

MARITXU.—Vous êtes un menteur et un traître M. le Maire! Gora Euskadi!

(*Eta hiruk jakitzen dira*).

AUZAPEZA bakarrik

AUZAPEZA.—Lau jenerazione hotan gure etxetik jalgi dira herri huntako auzapezak! Eta adin huntarat heldu behar izan dut holako eñulkerien aditzeko... Euskal-Herria salbatu... Gazte buru bero batzuek hori erran dezatan, paso... bainan adin hortako emazte batek... Ez, Halakoek arrastatu behar dute! Nun nintazke ni, ez banu Frantzez gobernamentutik zubbazionerik hunkitzen? Gerla denboran Bordelen nintzela eta gero zer? Frantziaren amodioa hor daukat (bihotza hunkiz) et hor! (moltsa hunkiz eta luzaz jos).

APEZA *sartzen da*

APEZA.—Ez dut onartzen... Ez dut onartzen...

AUZAPEZA.—Zer ez duzu onartzen?

APEZA.—Ez dut onartzen, etxe huntako ama-alabak eta Pettan arrasta dezazten. Familia hau ohoragarria da Ez dut onartzen...

AUZAPEZA.—Familia ohoragarria deitzen duzu, arrazoinik gabe, murru zikintzen ari dena, Frantziaren eta nagusien kontra mintzatuz.

APEZA.—Ez da hor norbaiten arrastatzekorik...

AUZAPEZA.—Fermu behar da agertu karia hotan!

APEZA.—Bainan zuk ere ezagutzen duzu familia hau. Jende serioz batzu dira.

AUZAPEZA.—Nik aditu dituztenak entzun bazinitu ez zintazke hola mintza! Komunixtekin eskuz-esku ari dira...

APEZA.—Komunixtekin?

AUZAPEZA.—Bai jaun ertorra. Komunixtekin. Zuharek ere ikusi ahal izan duzu eliza murruan zer ezarri duten...

APEZA.—Bai. Bainan halere... ez dira gauzak samindu behar...

AUZAPEZA.—Elizako murruen garbitzea nork pagatuko du? Herriak ala zuk?

APEZA.—Agian herriak.

AUZAPEZA.—Aste huntako budjetean dugu ere elizako teiltuaren itzultzea. Nahi duzu egina izan dadin, bai ala ez?

APEZA.—Bai!

AUZAPEZA.—Nere bi alabak eskola girixtinoan ditut... Nahi duzu han utz ditzadan, bai ala ez?

APEZA.—Bai!

AUZAPEZA.—Beraz... hobe duzu ixil ixila egoitea! Jaun ertorra bertzenaz, jaun apezpikuak Biarnorat igorriko zaitu, punimenduz... Aditu duzu: ixilik zaude!

APEZA.—Ongi da, jaun auzapeza!

ANTTON.—Denak entzun ditut. Biba zuek! Gezurra eta saldukeria dario zuen ahotik! Ez nuen uste jaun ertorra elizako teilatuan truk salduko zinuela gure familia. Ez zuen balio, joan den egunean artzea libro zinela erraiten! Eta zu jaun auzapeza, komunixmoren beldurra sar-araziz. apez eta jende ez-ikasiak izi arazten dituzu eta ooren buru ez zira faxixta bat baizik. Eta faxixtak hil behar dira!

APEZA.—Antton!

ANTTON.—Zaude ixilik. Egun arte, dudan nindagon ni ere. Bainan orai ikusten dut garbiki nun den nere egitekoa.

(Harmaduna berriz heldu da eta eskua tinkatzen du apezari) Hiruak elgarrekin dagotzi; eta hiruen begitaratean irria ageri da. Eman ditela besos beso).

ANTTON.—Zuek, ordrearen alde zireztenak, apez, auzapez edo harmadun, zuek, zuen EZA emana duzue **Euskal-Herriari**. Ordrea eta indarraz ezarri bakea hautatu duzue bainan ez egia! Egia, hautatuz, irabazia eta bizia hurriskatu behar baitira! Zuek, diruaren mutil batzu zirezte, hiruak! Bainan, diruak ez dakar salbamendurik! Eta egun, gure lurretan errege bazirezte ere, zuek, Euskaldun jendea, bere-hartaz desjabeturik balin badaukazue ere; azken hitza ez da errana! Guk gaztek, Euskaldun gaztek, dugu erranen Euskal Herriari: **BAI ALA EZ!**

D. LANDART

Donoztirin - Mugerren
1969-an idatzia